

ОДГ/ОЧП ЗА ДИРЕКТОРИ

Свесност

Културата на соработувачко учење и помага на демократската култура

Подготовка

Справување со предизвиците

Делување

Вашето училиште - заедница на учење

УЧЕЊЕ

Учење

Училиштата прават повеќе од само предавање на знаење и вештини на учениците. Училиштето е, исто така, првата институција во која учениците влегуваат на рана возраст, а тоа е заедница која ги социјализира учениците, силно влијаејќи на нивните ставови и вредности - и оние на вработените исто така. Во училиште, учениците го поминуваат поголемиот дел од времето на час со своите наставници и врсници. Така што, ако вие како директор сакате вашето училиште да стане подемократско, неопходно е да барате да го вклучите она што се случува во училницата, да се вклучат учениците и наставниците.

Како директор, треба да не се мешате во работата на наставниците во училницата, а во некои земји, вие не ни смеете да интервенирате. Да се надеваме дека вашите наставници се обучени да ги охрабрат своите ученици да учествуваат во донесувањето одлуки и тие да преземат одговорност за развој на класната заедница и просториите што е можно подобро. Од гледна точка на наставниците, прави голема разлика ако тие останат сами со таквите напори, или ако знаат дека нивниот раководител на училиште не само што силно го одобрува нивниот демократски пристап, но исто така е подготвен да ги поддржи со сите свои средства. Учењето за демократија во училиште бара холистички пристап на училиштата што претставува повеќе од само создавање на иницијатива на некои, па дури и на сите часови. На наставниците им се потребни се можности да ги споделат и да размислат за нивните искуства и да добијат нови придонеси и идеи. Со други зборови, демократската училишна заедница е заедница за учење. Овој дел ви вам, директорот, идеи и алатки за да иницирате, координирате, да придонесувате и да го поддржувате вашето училиште на неговиот пат кон демократија.

Учење

Справувањето со учењето е дел од вашата работа. Дали е и наставата дел од неа?

Многу луѓе тропат на вратата од вашата канцеларија, честопати имаат потреба од упатување, совети и одговори. Ако има проблем, најчесто вие треба да го средите. Вие сте одговорни за организацијата на училиштето. Сакате да има добри резултати. Управувате со училиште, така што што и да правите, има огромно влијание врз наставата и учењето.

Постојат неколку скриени или видливи прашања во врска со наставата на училиште. На пример, дали наставата, еден свет настан што се случува во училниците, е исклучиво област на наставниците и учениците? Дали има некои заеднички врски помеѓу различни предмети, особено оние што се занимаваат со природни науки, ориентирани кон вредност или физичко образование? Дали постои врска помеѓу работата што се случува во училницата, во лабораторијата или во училишниот двор? Нели треба директорот на училиштето повеќе да се занимава со својата административна работа и да ја остави наставата на специјалистите?

Без оглед на фактот дека скоро низ целиот свет, училишните закони и регулативи бараат јасно демократски цели на учењето, и покрај еволуцијата на педагогијата и дидактиката што го опишува патот од авторитарна настава до кооперативно учење, во училиштата денес може да се најдат сите видови на наставни практики, почнувајќи од верувањето дека наставата е пренос на знаење до прифаќање дека тоа е мултифакторски процес.

Меѓутоа, ако треба да се учи демократијата, не треба само когнитивно да се знае, туку и да се испроба и искуси. Затоа, времето за настава, кое опфаќа најголем дел од времето поминато во училиште, е суштински елемент и улогата на директорот е клучна во тој труд.

Учење

Што, зошто, за што и како учиме да влијаеме на начинот на кој граѓаните се гледаат себеси во едно општество

Училиштето е местото каде што учениците се подготвуваат за своите улоги како граѓани и носители на одлуки во животот на возрасните. Покрај тоа, училиштето е повеќе од место каде што учениците се подготвуваат за живот - училиште Е животот. Кога воспитувачите и учениците го признаваат овој факт, директорот мора да го прифати предизвикот и да го води патот.

Прашањето за што, зошто, за што и како учиме не треба да се сфаќа несериозно. Тоа е клучното прашање што образовните професионалци и практичари треба да го одговорат секогаш кога размислуваат како најдобро да им служат на своите ученици.

Ве насочува вас, директорот на училиштето, а особено оние наставници кои си поставиле цел дека сите ученици треба да ги постигнат своите најдобри можни резултати, да усвојат пристап насочен кон учениците. Што значи тоа?

Завиткана кутија за подароци

На почетокот на учебната година, секој наставник држи завиткана кутија за подароци во неговата или нејзината рака. Нејзината содржина се опишува како наставна програма, па дури и како учебник, кој треба да се даде, врати или да се предава на учениците и да се учи на одредено ниво. Во помала мера, кутијата со подароци содржи делчиња од природните науки. Министерството за образование, или локалните власти ги составиле основните содржини. На наставникот му останува да одлучи како да ја подготви оваа кутија, како да им се претстави на учениците со инструкции по нејзиното распакување. Иако содржините може да бидат исти, наставниците можат да најдат многу начини да ги наредат во кутијата. Тие исто така можат да импровизираат за тоа како да ја преуредат содржината, како да ја завиткаат и украсат, како да им ја дадат на учениците со предлози за како таа да се отпакува. Дури и ако оваа постапка – која се однесува на процесот на предавање и учење – се повторува од година во година, има толку многу различни начини за секој чекор, така што интеракцијата помеѓу учениците и наставниците може да се покаже како нова и различна секој пат.

Од што се состои кутијата за подароци?

Завитканата кутија е интересна сама по себе, и уште повеќе ако нејзината обвивка му се допаѓа на примачот. При избор на подарок, може да се земат предвид сопствените интереси, или тие на примачот. Во зависност од изборот на давателот, завитканата кутија за подароци може да донесе радост или катастрофа. Наставниците ги имаат сите потребни средства за да се осигурат дека овој подарок ќе биде успешен. Тие ја совладале својата струка и преку искуството знаат многу за потребите и интересите на учениците. Љубопитноста е природна карактеристика на човечкиот род. Еволуцијата на цивилизацијата ѝ ја должиме на љубопитноста. Ако наставниците успеат да го претстават својот предмет како нешто што треба да се открие или кажано поинаку, да се „отпакува“ и ако, исто така, успеат да создадат љубопитност за тоа, тие ќе им помогнат на своите ученици да ги прошират своите интереси над нивните лични проблеми и да го прошират својот поглед со гледање надвор од нивната лична сфера на животот.

Каков отворач на кутија за подарок сте вие?

Без оглед на тоа дали кутијата за подароци се отпакува насамо или заедно со другите, постојат неколку начини на користење на сосема нов предмет. На некои им треба прирачник пред да го допрат, додека други се подготвени да ги прифатат ставовите и предлозите на кој и да е присутен. Трета група, која нема потреба од ниту едно од горенаведените, им е потребно време сами да бараат, допираат и експериментираат. Во сите ситуации, целиот овој настан вклучува најмалку две лица, давателот и примачот, но има влијание врз поголем број на луѓе околу себе. Всушност, тоа е нешто како ефектот на пеперутка која ги мавта крилјата некаде јужно, а далеку на север се разбеснува торнадо. Тоа е социјална работа. Потребни се компетенции за добро искористување на пакетот, вклучително и извесно знаење за содржините, разбирање на нивните карактеристики, но и методи и вештини за нивно претставување и дискутирање, како и став на одговорност кои отпакувањето, сопственоста и користењето на содржината може да го создадат.

Интересно е што содржината може да биде различна, но процесот на користење е во основа сличен. Она што е повозбудливо е што овој процес е клучен за самодовербата и улогата на учениците како граѓани во едно општество. Она што е уште повозбудливо е дека директорот на училиштето е тој што ја спроведува целата оваа прослава, затоа што се однесува на професијата на сите наставници, без оглед на нивните специфични профили.

Учење

Настава за демократија и човекови права како пристап за целото училиште

Позицијата на директорот може значително да се разликува од една до друга земја, но начинот на кој луѓето учат најдобро останува ист. Соработката и учењето од колеги, т.е. наставници што учат од наставници, не само што го подобруваат квалитетот на наставата и учењето во вашето училиште, туку и ресурсите за развој на вашето училиште. Овој процес зависи од вашата одлука да го иницирате заедно со вашите наставници и да го организирате и поддржите.

Демократските заедници зависат од образовани граѓани

На нашите сè покомплексни и подинамични општества им треба ОДГ / ОЧП како заедничка позадина на секоја наставна активност на училиште, како на часовите така и надвор од нив. Нивото на образование што им е потребно на учениците денес значително ги надминува едноставните способности да читаат, пресметуваат и пишуваат. Наместо тоа, образованието што им е потребно на учениците денес вклучува

- подобро разбирање на светот
- логично, критичко и креативно размислување
- способност за поврзување на апстрактното со конкретното
- способност за разбирање на апстрактни концепти и симболи
- способност за толкување на фактите и наодите од истражувањето
- способност за учење самостојно и колаборативно
- накратко, да станат функционално писмени.

Демократските заедници зависат од образовани и компетентни граѓани. Образованието за демократско граѓанство и човекови права (ОДГ/ОЧП) се однесува на сите компетенции споменати погоре и ги збогатува со вредностите и ставовите што ја сочинуваат културата на демократијата. Погледнете во [Компетенции за демократска култура](#).

ОДГ/ОЧП како пристап на целото училиште

Писменоста ги проширува и ги премостува границите помеѓу специјализираните полиња на науката и знаењето. Покрај тоа, таа создава заедничка основа што ги засилува опсегот и целите на секој академски предмет, што подобро ги подготвува учениците за предизвиците на денешницата и во иднина. ОДГ/ОЧП одговара на некои од итните контроверзни теми на нашите општества и обезбедува таков концепт на писменост за пристап кој е меѓу-програмски и за целото училиште. На ниво на училишни предмети, наставата и учењето не треба да се преобмислат или реструктурираат. Наместо тоа, тие треба да бидат интегрирани во поширока перспектива, приближувајќи ги како дел од една целина. Секој предмет се фокусира на специфични содржини во наставната програма и специфичните методи и начини на размислување што ги бараат тие содржини и теми. Од перспектива на цело училиште, училишните предмети можат да се замислат како еден хор. Секој глас е се слуша јасно, но хорот како целина ја пее истата песна, што значи дека училиштето како целина ги дели истите образовни цели.

Заедничка позадина

Пристапот за цело училиште во наставата ги охрабрува наставниците да работат кон една група во училишната заедница, бидејќи нивно учење, без оглед колку се различни нивните предмети, дели специфични цели, потреби и предизвици. Сите наставници им служат на учениците од иста возрасна група и се соочуваат со иста различност меѓу нив, на пример во нивниот капацитет за учење. Покрај тоа, стекнувањето на култура на демократија е задача и за целото училиште.

Следи дека во образованието за демократија и човекови права, на училиштата им е потребен меѓу-програмски пристап за да им пренесат знаење и разбирање за демократијата и човековите права на своите ученици и да ги практикуваат вештините и ги поучуваат ставовите и вредностите кои им требаат на граѓаните за да учествуваат и да ја поддржуваат демократијата. Овој кохезивен, колективен и колаборативен начин на предавање, исто така, вклучува и училишни работници, родители и локалната заедница. Освен тоа, овој пристап ја збогатува и јакне наставата како основен принцип на училишниот живот, на час, во училишниот двор и мензата, па дури и надвор од просториите на училиштето. Нема академска наука или предмет кој може да се отпише од служењето на таа образовна потреба.

Учење

Училиштето како заедница на учење

Дискусиите и новите случувања ги има постојано во образованието. Иако е невозможно секој директор да биде свесен за сè, некои наставници во вашето училиште можат да имаат релевантни информации за споделување. Дали овие проблеми во образованието се важни за нашето училиште? Како можеме да откриеме? Можеме ли да го искористиме подобро времето пред и после часовите?

Одржлив систем

Во секоја училишна заедница, наставниците стареат повеќе од другите. Учениците се секогаш на иста возраст, а повеќето родители припаѓаат на истата возрасна група, со мали исклучоци. Затоа, составот на наставници кои работат во училиште треба да се надополнува и подмладува за да се спротивстави на трендот, за да не се зголеми старосниот јаз направен со годините. Училиштето е место за иновации, но сепак многу наставници доживуваат разочарување од промените во системот што доаѓаат и си одат. Она што е потребно е одржлив систем што го прави секој ден пријатен, покрај тоа што ќе се заврши работата, што нуди исполнување и радост и ја одржува забавноста. Демократијата е толку сериозно прашање што не може да преживее без ваков одржлив систем.

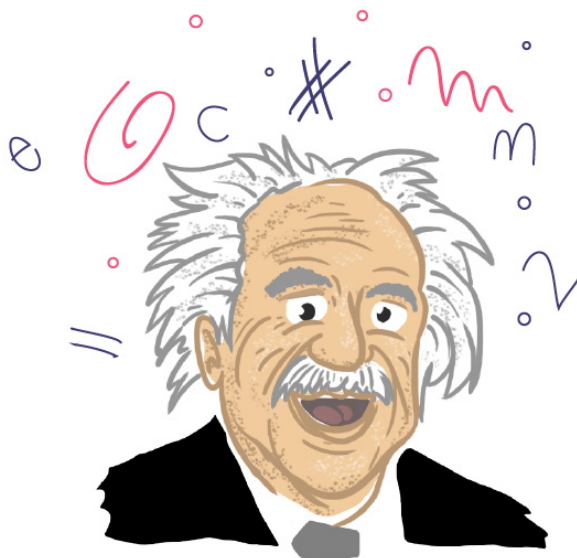
Наставниците мора да бидат способни да го разберат училиштето како заедница за учење и заедница во која се практикува учење. Заедницата за учење е свесна дека соработката не само што ги подобрува академските постигнувања, туку исто така им помага на членовите на заедницата да развијат себе-спознавање и самоверба. Станува збор за создавање на динамично, компетентно учество преку пракса.

Два основни елементи

Што се однесува до наставата, заедницата за учење зависи од два основни елементи: Поврзување на наставата со учење и создавање култура на соработка за таа цел.

Поврзување на наставата со учењето

Да земеме еден заеднички пример: Еден наставник предава час најдобро што може. Некои од учениците го совладаа она што се предаваше, некои имаат прашања, а на другите им треба поголема помош и внимание. Тука се појавуваат две различни потреби: наставникот треба да ги следи барањата на наставната програма и да продолжи на следните содржини, а истовремено на некои од учениците им треба повеќе време за да ја разберат предметната лекција која штотуку ја обработиле. Нема доволно време за двете. Заедницата за учење создава поширок спектар на можности за надминување на ваквата дилема со тоа што сите наставници се грижат за индивидуалните потреби на секој ученик.

Бидејќи постои правото на образование, училиштето е должно да понуди еднакви можности за учење, а осмислената настава мора да им помогне на сите ученици да ги постигнат своите цели за учење. Затоа, не е доволно на учениците да им се предава, но мора да се внимава дали тие учат. Колку и да звучи едноставно, тоа е тешка промена од традиционалните навики во наставата. Тоа значи дека мора да има истражување на практики кои можат да обезбедат еднаквост на можностите за учење, без разлика колку се разликуваат карактеристиките на наставникот или ученикот. Резултатите од ова истражување мора да се проучат за да се направат соодветни индикатори за да се опишат потребните чекори и нивната евалуација.

Создавање култура на соработка

За наставниците да делуваат како една заедница за учење, тие мора да бидат поврзани преку една културата на соработка. Ако постигнувањата на секој ученик е заедничка цел, тогаш секој наставник може да придонесе за тоа од друга перспектива, понудена или од различен предмет во однос на тој што го предава, или со различните методи и стратегии на предавање што ги користат наставниците. Следи дека соработката на наставниците не може да биде ограничена со традиционалните прашања во врска со училишната програма, активностите или дисциплината, туку треба да се фокусира на грижење за потребите на секој ученик. Ова бара заедничка работа, дискутирање и анализирање на наставните практики и решенија за соработка за да се постигнат подобрувања во професионалните, научните, педагошките или дидактичките аспекти. Овој вид соработка бара и го охрабрува развојот на вештини за соработка кои, исто така, им се потребни на граѓаните за демократско учество, на пр. „Идентификување и поставување на групни цели“ и „споделување на релевантни и корисни знаења, искуство или стручност со групата и убедување на другите членови на групата да го сторат тоа“. Погледнете во [Компетенци за демократска култура](#), стр. 49.

Учење

Култура на учење

Како директор, не можете да наметнувате култура на учење на вашето училиште, но примерот кој го давате и вашата посвета се пресудни. Затоа, вашиот избор е една од најважните одлуки што треба да ја донесе еден директор: Каква култура на учење сакате да прифати вашето училиште? Дали вашите наставници се генерално свесни дека учениците мора да бидат вклучени во нивниот процес на учење, и дека кооперативните методи на предавање и учење ги охрабруваат да пристапат критички и да се интересираат за сите можни димензии на една тема, поканувајќи ги да дискутираат и да не се согласуваат, формираат свои мислења, дебатираат, преговараат, па дури и да ги променат. Таквата култура на учење не е луксуз, ниту во добрата настава, ниту во образованието за демократија и човекови права.

Покрај тоа, таквата култура на учење не само што им служи на вашите ученици, туку има и многу заедничко со културата на демократијата. Можеме да го сфатиме училиштето како микро-заедница што им нуди на младите луѓе можност да преземат одговорност за проблемите во училишниот живот и да искушат процеси на донесување одлуки при справувањето со нив. Демократските заедници, како на микро така и на макро ниво, се заедници на учење, бидејќи ниту еден играч не може сам да го дефинира општото добро. Мнозинствата одлучуваат, но нивните одлуки може да не успеат да решат проблем или да испаднат неправедни. Заедницата на учење може да извлече заклучоци од ваквите одлуки и да ги поправи.

Како наставата може да ги охрабри и да им овозможи на учениците активно да учествуваат во своите општества?

Научен метод

Расудувањето и оправданоста се невозможни ако учениците не се заинтересирани. Во дидактиката е прифатено дека суштината на учењето е мотивација. Учениците мора да бидат способни да го поврзат предметното прашање со нивните постојни знаења и тоа мора да одговара на нивните интереси. И знаењето и интересите треба да се култивираат во процесот на учење. При истражувањето на светот, се разви „научниот метод“. Тоа е процес чекор-по-чекор, кој вклучува набудување, прашање, хипотеза, експеримент, анализа, заклучок и одново започнување. Расудувањето и оправданоста во наставата бараат наставниците да ги земат предвид карактеристиките, интересите и потребите на учениците при планирање или предавање на нивните часови. Овозможувањето на учениците да го совладаат процесот на научни истражувања дава добар можен одговор на поголемите прашања со „Зошто“ во наставата.

Пристап со грижа

Основниот елемент на демократското граѓанство е она што го нарекуваме „критички пристап“. Тоа е процес кој ги следи чекорите на научниот метод. Потребно е граѓанинот да биде заинтересиран за општото добро и запознаен со методот на прибирање информации од различни аспекти пред да се формира мислење за некое прашање. Учениците можат да бидат обучени за критичко размислување и расудување на училиште, кое бара целокупен пристап на училиштето преку наставниците. На учениците им требаат многу задачи и можности за учење од широк опфат на предмети во наставната програма. Добрата настава во голема мера се поклопува со ОДГ/ОЧП. Моделот на компетенции на Советот на Европа за демократска култура вклучува вештини што исто така се базираат на научниот метод, „автономно учење“ и „аналитичко и критичко размислување“. Повеќе: [Компетенции за демократска култура](#), стр. 49.

Средина за учење

Во училиштето, класовите се мали заедници каде младите граѓани можат да имаат глас и да се мотивирани да играат активна улога. Наставата може да им обезбеди на младите луѓе основни вештини што им се потребни за да ги развијат своите компетенции во научното истражување, критичко размислување, учество и донесување одлуки. Учениците кои го збогатиле своето искуство на ваков начин на учење, се подготвени да станат активни и учеснички настроени демократски граѓани.

Вие не сте сам/а

Можеби овој аспект на вашата улога како директор во развивањето на култура на учење во вашето училиште се чини непознат, а задачите што се очекуваат од вас се застрашувачки. Ние сме целосно свесни за бројот на обврски и одговорности во вашите раце, и колку многу време одземаат вашите законски обврски. Сепак, можеме да ве увериме дека не сте сами. Советот на Европа има голема историја со промовирање и развој на Образованието за демократско граѓанство и човекови права (ОДГ/ОЧП), со еден тековен процес во кој се вклучени директори од училишта ширум Европа. Ако сакате да дознаете повеќе за историјата на ОДГ/ОЧП, посетете ја <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-1/unit-4/> на оваа веб-страница.

Учење

Образованието за вредности поттикнува само-дисциплина кај учениците

Шетате по ходникот во училиште. Бучавата од една училница ви кажува дека часот е излезен надвор од контрола и наставникот не е во состојба да се справи со ситуацијата. За време или брзо по часот, наставникот чука на вашата врата и бара од вас да интервенирате. Учениците кои наставникот ги посочил како проблематични ќе се изјаснат како невини, ставајќи ве во незгодна позиција на „врховен судија“. При вакви инциденти, наставникот ќе изгуби почит кај учениците.

Ова сценарио укажува на слабоста на авторитарниот стил на училишно раководство: Учениците мора да бидат принудени да ги почитуваат поставените правила и ако не го прават тоа, се очекува наставникот да ги спроведе. Ова ги прави наставниците да се чувствуваат непријатно, соочувајќи се со големо мнозинство на потенцијални проблематични ученици и непријатели на час. Постојаната контрола, пофалбите и казните се средствата што ги имаат наставниците за да спроведат ред и дисциплина.

Дисциплината кај учениците е навистина неопходна за едно училиште да работи добро. Згора на тоа, училиштето е првата институција во која влегуваат децата и младите во нивниот живот и тука учениците мора да научат да го почитуваат законот, не затоа што се принудени, туку затоа што треба да ја разберат и ценат неопходноста од владеење на правото. Сепак, системот на постојан надзор и санкции не е ниту изводлив ниту пожелен, бидејќи такво училиште ги учи учениците став на послушност, оставајќи ги неспособни да ја преземат одговорноста за училишната заедница.

Вредностите се невидливи, но тие се појавуваат во однесувањето на една личност. Во голема мерка, дисциплината не може да се спроведува, туку мора да доаѓа однатре. Вредностите не можат да се проповедаат, туку се учат од добар пример. Како пример, вашиот став и ставот на вашите вработени е пресуден за развој на демократска заедница заснована врз вредности.

Ако ги прашате учениците што очекуваат од училиштето, нивните одговори покажуваат дека тие често очекуваат повеќе отколку што може училиштето да понуди. Тие сакаат да го поминат своето време добро и сакаат нивното училиште да функционира правилно, иако нивното однесување понекогаш може да биде нарушувачко. Затоа, можно е да се убедат учениците дека ниту една заедница не може да функционира без правила и дека ова важи и за демократските заедници. Погледнете „Преиспитување на дисциплината и редот од демократска гледна точка“ <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-1/chapter-2/lesson-5/>.

Ако учениците ги делат вредностите што ги промовираат училишните правила, тие ќе бидат подготвени да ги прифатат и ценат. Во Компетенции за демократска култура, објавено од Советот на Европа, овие вредности вклучуваат „поддршка за владеење на правото и еднаков и непристрасен третман на сите граѓани согласно законот како средство за обезбедување правда“ (повеќе: [Компетенции за демократска култура](#), стр. 38, бр. 7).

Правилата засновани на вредности треба да се дискутираат и да се комуницираат на час, а тука ОДГ/ОЧП игра важна улога. Во Растење во демократија, Книга II во серијата на прирачници за ОДГ/ОЧП за наставниците се опишува мал проект во кој учениците ги оценуваат постојните правила на училиштето, ги идентификуваат основните вредности и принципи и разговараат за предлози за ревидирање и подобрување на правилата. Сликата на насловната страница на оваа книга, на која се прикажуваат учениците како ги потпишуваат училишните правила што ги донеле со мнозинско гласање, го истакнува потенцијалот за учење од овој проект бидејќи тој им овозможува на учениците да учествуваат во донесувањето одлуки во училиште. Ова прашање е значајно и е вистински дел од животот на училиште. Образованието за демократско граѓанство и вредностите на демократската култура се можни со сите возрасни групи. Растење во демократија се однесува на наставниците во основно образование, така што проектот за учество во донесувањето одлуки на училиште може да се прилагоди за постарите ученици. Погледнете на <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/unit-5/>.

Учениците се потполно свесни дека треба да се следи нивното однесување и дека правилата ќе бидат спроведени доколку истите се прекршат. Ова останува одговорност на директорот и вработените, во согласност со законодавството на училиштата. Оние ученици кои развиле став на граѓанско размислување, „чувство на одговорност кон другите луѓе во рамките на заедницата и прифаќањето дека една личност одговара пред другите за неговите одлуки и активности“ (повеќе: [Компетенции за демократска култура](#) стр. 41), ќе создадат помалку проблеми со дисциплината бидејќи развиле само-дисциплина и можат да преземат одговорност за нивното однесување.

Учење

Компетенции за демократска култура: дијаграм

Извор: [Видете Компетенции за демократска култура](#)
Бројките од 1-7 се однесуваат на забелешките

Дијаграм на компетенции за демократска култура: белешки

Бројките на страниците се однесуваат на [Компетенции за демократска култура](#)

Овој дијаграм е обид да се визуелизира концептуалниот модел на компетенции што граѓаните треба да ги создадат и да учествуваат во културата на демократија (види стр. 9). Моделот е дизајниран да личи на реалноста на поедноставен начин, фокусирајќи се на некои клучни аспекти и испуштајќи многу други. На пример, мапа на патиштата е модел на патната мрежа во одредена област, што е корисно затоа што не покажува некои други работи. Исто така, моделот на компетенции за демократска култура работи како карта. Тој покажува како нашето однесување како поединци е поврзано со демократската култура како целина и како училиштата можат да ја играат својата улога за да ги едуцираат своите ученици за демократско граѓанство.

Дијаграмот и следните белешки се наменети да им помогнат на читателите на прирачникот Компетенции за демократска култура, но не е негова замена. Тие се наменети за обука во рамките на службата за наставници и директори, или информации за родители и надворешни засегнати страни.

1. Институционалната рамка на демократијата (политичкиот систем) не може да функционира или опстојува, освен ако не е поддржана од култура на демократија која ја делат сите граѓани. Во таква култура на демократија, граѓаните се посветени на почитување на владеењето на правото и човековите права и решавање на прашања од општ интерес во јавноста. Тие се убедени дека конфликтите мора да се решат мирно, и тие ја признаваат и почитуваат различноста во општеството. Граѓаните се подготвени да искажат свои мислења, како и да ги слушаат мислењата на другите. Тие се посветени на донесување одлуки засновани врз мнозинство гласови, како и на заштита на малцинствата и нивните права. Тие се подготвени да водат дијалог без разлика на културните поделби (види стр. 15). Институционалните структури на демократијата и културата на демократијата се „неразделиво меѓусебно зависни“ (стр. 15), што значи дека ниту една област не е самоодржлива ако не е поддржана од друга страна. Силата на културата на демократијата не зависи само од компетентни граѓани, туку и во колкава мерка се заеднички клучните елементи споменати погоре, наместо тие да се оспоруваат или побиваат. (види белешка 6).
2. Кога граѓаните учествуваат во дискусии и донесување одлуки, тие се среќаваат со други чијашто културолошка позадина е различна. Затоа, меѓукултурниот дијалог меѓу граѓаните е белег на културно разновидните демократски општества. Граѓаните кои се подготвени да водат дијалог без разлика на културните поделби се третираат едни со други како демократски еднакви. Меѓукултурниот дијалог треба да се вгради во култура на демократија, и обратно, демократска култура не може да напредува без меѓукултурен дијалог. Демократската култура и интеркултурниот дијалог се „неразделиво меѓусебно зависни“ (стр. 15), што го поврзуваат макро нивото на општеството со микро нивото на интеракција меѓу поединците. Оваа идеја е сумирана во логото на оваа веб-страница, Живеење во демократија (Living Democracy).
3. Компетентните граѓани се неопходен предуслов за демократска култура и интеркултурен дијалог, но само компетенциите не се доволни. Ефектот на политичките институции на макро ниво е клучен: „... во зависност од нивната конфигурација, институционалните уредувања можат да овозможат, канализираат, ограничуваат или спречуваат начини на кои граѓаните ги остваруваат своите демократски и интеркултурни компетенции.“ (Стр. 17) На пример, на граѓаните кои се способни и сакаат да учествуваат во донесувањето одлуки им е потребен пристап до нецензурирани медиумски информации и им се потребни канали преку кои можат да комуницираат едни со други и со креаторите на политики. (2 and 3).
4. Постои втора група фактори на макро ниво што можат да создадат „системски форми на неповолност и дискриминација“ (стр. 18), така што граѓаните кои имаат еднакви нивоа на демократски и интеркултурни компетенции се соочуваат со нееднакви можности да ги искористат и да учествуваат во донесување одлуки. Социјалната нееднаквост може да се должи на нееднаква дистрибуција на приходот, достапно време, пристап до информациски или комуникациски мрежи и извори на енергија. Нееднаквата распределба на ресурсите во општествата е поврзана со економскиот систем (на пр. Нееднаква плата, невработеност, моќ на меѓународните претпријатија) и/или политичкиот систем. Поделбите меѓу привилегираните и загрозените групи може да предизвикаат проблеми како родова нееднаквост, сиромаштија, миграција, образование или

контрола на моќта. „Систематската маргинализација и исклучување од демократските процеси и меѓукултурната размена“ (стр. 18) може да им овозможи на многу граѓани да учествуваат под еднакви услови, без оглед на нивото на компетентност, што резултира со „граѓанско исклучување и отуѓување“ (ibid.).

5. Ако не се разгледа соодветно, социјалната нееднаквост може да се сфати како неправедна и може да ја загрози демократската култура и легитимноста на институционалната рамка на демократијата. Затоа, во демократските заедници е клучно да се справиме со проблемите на социјална нееднаквост и исклучување за да се обезбеди „вистинска еднаквост на состојбата“ (ibid.) за сите граѓани. Оттаму, важно е да запаметиме дека дистрибутивната правда, или човековите и граѓанските права се историски достигнувања кои се постигнале во долг временски период, како што покажува борбата за универзално право на глас и права на жената низ цела Европа. Човековите права и демократското учество се развиваа во долг и сè уште тековен процес. Затоа заложбата на компетентните граѓани е пресудна за да се обезбеди сите членови на општеството, без оглед на нивниот социјален статус, да имаат признаеност и еднаква можност за учество.
6. Концепт на култура: „Секоја дадена култура може да се сфати како составена од три главни аспекти: материјалните ресурси што ги користат членовите на групата (на пр. алатки, храна, облека), социјално заеднички ресурси на групата (на пр. јазик, религија, правила на социјално однесување) и субјективните ресурси што ги користат одделните членови на групата (на пр. вредности, ставови, верувања и практики што членовите на групата обично ги користат како референтна рамка за да се сфати светот и сè во врска со него). Културата на групата е соединение формирано од сите три аспекти - се состои од мрежа на материјални, социјални и субјективни ресурси.“ (Стр. 19) Сепак, културолошките групи се внатрешно хетерогени. Културите и нормите се оспоруваат и се менуваат со текот на времето. Индивидуалните членови во една културна група прават избор за усвојување на одредени предмети од културолошките ресурси и отфрлање на други.

Секоја социјална група може да има своја карактеристична култура. Овие групи вклучуваат нации, етнички или религиозни групи, градови, населби, работни организации, професионални, ЛГБТ заедница, генерациски групи или групи со попреченост и семејства. Затоа, општествата се културно разновидни, поединци кои истовремено припаѓаат на различни социјални групи и учествуваат во различни, индивидуално уникатни констелации на култури. Во рамките на културната група, поединците се разликуваат во културолошката позиција, па затоа културолошките ресурси во рамките на културолошки групи се оспоруваат.

Во секоја ситуација во која луѓето комуницираат едни со други, тие може да согледаат разлики во културата кај другата личност или група, така што „секоја меѓучовечка ситуација е потенцијално интеркултурна ситуација“ (стр. 20). Затоа, нашата референтна рамка може да се префрли од индивидуалната и од интерперсоналната кон интеркултурната, што значи дека другите ги перцепираме како членови на социјална група, а не како индивидуи. Ваквите интеркултурни ситуации може да се појават кога ќе сретнеме луѓе од различни земји или етнички групи, со различна вера, пол, сексуална ориентација или социјална класа, или забележуваме разлики во образованието. Меѓукултурниот дијалог има потенцијал да гради мостови помеѓу културолошките групи, под услов да се користи како „отворена размена на мислења, врз основа на взаемно разбирање и почитување, меѓу поединци или групи кои сметаат дека имаат различна културна припадност во однос на други.“ (Стр. 20 f.)

Меѓукултурниот дијалог е од најголема важност за зајакнување на социјалната кохезија во културолошки разновидните, демократски општества. Меѓутоа, ако културолошките групи се перцепираат едни со други како непријатели, на пример заради вооружен судир во минатото, или една културна група се смета дека ужива привилегии на штета на другата, меѓукултурниот дијалог може да се покаже како многу тежок и да бара високо ниво на интеркултурна компетентност, емпатија, лична сила и храброст (види стр. 21).

7. Концептот на компетентност и компетенции: (стр. 23 ff.) Во моделот на компетенции за демократска култура, концептот на компетенции (во множина) се однесува на „психолошките ресурси“ на поединецот - вредности, ставови, вештини, знаења и/или критичко разбирање. Можеме да ги замислиме овие ресурси како една голема кутија со голем број ментални и психолошки алатки. Компетентност (во единина) се однесува на подготвеноста и способноста на лицето да ги искористи овие компетенции или алатки, како што е соодветно во дадена ситуација,

или да се справи со некој проблем. Концептот на компетентност означува „динамичен процес“ (стр. 24) во кој лицето ги избира, активира, организира и координира психолошките ресурси (компетенции) во дадена ситуација и го следи и прилагодува распоредувањето на компетенциите во зависност од непредвидени услови. Компетенциите се користат во групи, а не одделно. Компетентноста и компетенциите се невидливи и достапни само преку теории и модели. Тие се видливи во однесувањето на една личност, т.е. она што некој го прави, мисли, кажува, или како некој комуницира со другите. Затоа, наставниците може да го проценат нивото на развој на компетенции на своите ученици со набудување на нивното однесување во демократски или меѓукултурни ситуации. Прирачникот за модел на компетенции за демократска култура опишува три примери за да се покаже како групите на компетенции се користат во одредени ситуации: меѓукултурен дијалог, застанување против говор на омраза и учество во политичка дебата (види стр. 24 f.).

8. За да се оспособат идните граѓани да учествуваат во култура на демократија на макро ниво, децата и младите треба да учат и да практикуваат компетенции за демократска култура и интеркултурен дијалог на микро нивото на општеството, во училишната заедница (види стр. 16). Ова бара училиштето да ги усвои Образованието за демократско граѓанство и човекови права (ОДГ/ОЧП) како пристап во целото училиште, што значи предавање и учење за, преку и заради демократијата и човековите права - демократијата и човековите права овде се предмет на час („за“), педагошко упатство за целото училиште („преку“) и подготовка за учество преку практични искуство во училиште („заради“). За поцелосна слика за трите димензии на ОДГ/ОЧП, видете на <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-1/unit-3/chapter-1/>. Наставниците и директорите треба да стекнат компетенции за демократска култура и да ги практикуваат во училиште за да бидат пример за нивните ученици. Разновидноста во општеството се огледува во училишната заедница и на часот, така што меѓучовечкиот дијалог меѓу наставниците и учениците, а и помеѓу учениците, секогаш ја вклучува димензијата на интеркултурен дијалог. Учењето за демократска култура нема да биде доволно за промена на целото општество на макро ниво на подобро, но без компетентни граѓани, тоа ќе биде невозможно.

Учење

Поврзување на часовите со реалниот свет

Водењето училиште е тешка задача за еден директор, таа бара да имате јасна идеја за вашите клучни институционални цели. Постојат добри начини да ги поврзете различните проблеми и малите чекори како делчиња од сложувалка во една голема слика. Имајќи ја предвид оваа голема слика, честопати ќе ви помогне да бидете подготвени за изненадувања, претежно непосакувани, пред да се случат.

„Демократското учество за учениците треба да биде ограничено на ученички совети и да се занимаваат со активностите во училиште, но не и во училишната. Часовите се премногу важни за учениците да се мешаат во нив“.

Овој став е вообичаен во училиштата, а луѓето што го застапуваат ова очекуваат учениците едноставно да прифатат без збор, да ги почитуваат училишните правила и наредбите од вработените. Но, од друга страна, очекуваме учениците да се подготват за својата улога како возрасни граѓани во демократската заедница. Дали навистина веруваме дека учениците некако сами ќе се развијат во демократски граѓани, само преку посета на училиштето за неколку години?

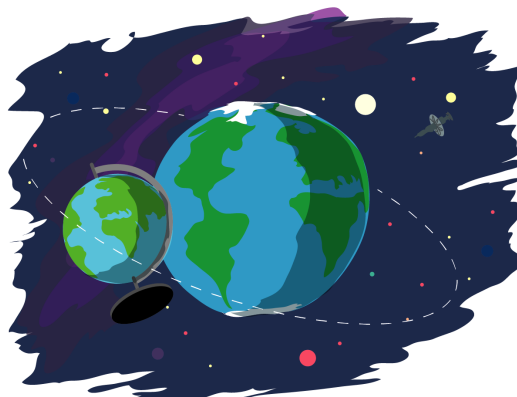
„Дали некогаш ќе ми треба ова во животот? - во реалниот свет? Зошто ми треба ова?“ Прашањата како овие укажуваат на разликата помеѓу времето што учениците го поминуваат на час и надвор од часот. Учениците нема да бидат задоволни од аргументот дека часот е корисен затоа што министерството го вклучило во наставната програма, или затоа што наставникот така вели, или затоа што ги подготвува за тестовите. Наместо тоа, овие прашања ги потсетуваат наставниците што значи дидактиката: Тие мора да бидат способни да го објаснат својот избор на теми и цели за учење, имајќи предвид дека нешто станува интересно ако е поврзано со реалниот живот и со она што веќе го знаат учениците.

Доколку сакате да разговарате за оваа тема со вашите наставници, овие материјали ќе ви помогнат:

Наставниците можат да направат мали чекори ако сакаат да одговорат на потребите за учење на учениците, но сепак треба да ги направат: <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-1/chapter-2/lesson-7/>

Наставниците кои сакаат да размислуваат за нивните дидактички одлуки, ќе најдат помош овде: <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-2/>

Демократското граѓанство може да се научи во училиште преку искуство и размислување. Образованието за демократско граѓанство и човекови права (ОДГ/ОЧП), и како тема на час и целокупен пристап на училиште, покажува многу начини како да ги поврзете темите на часовите со реалниот свет, а особено со животот во училиште. ОДГ/ОЧП сугерира различни патеки за да одговараат на различни стилови на учење. За наставниците кои претпочитаат курсеви ориентирани кон наставниците, ОДГ / ОЧП нуди вежби на теми и примери поврзани со искуството на учениците. Наставниците кои се заинтересирани за модели на соработка и учење засновано на задачи ќе најдат изобилство материјал во прирачниците на ОДГ / ОЧП (<https://www.living-democracy.com/mk/teachers/>)

Учење**Оценувањето е многу повеќе од тестирање и контролирање**

Оценувањето се чини дека е крај на трката. Евалуацијата го претставува чукањето на срцето на едно живо тело. Нивната употреба може да ја претвори вашата улога на директор во кошмар или пак, може да ви понуди корисна алатка. Како скоро сè на училиште, тоа е проблем кој бара сериозно внимание значително пред завршните испитувања.

Тестирањето не е оценување

Наставникот влегува на часот. Тој/таа претставува некој проблем, ги потенцира важните делови и фактори, објаснува што мисли дека треба да се објасни и дава еден или два примери. Ученикот го слуша и го следи темпото на наставникот. Тој/таа оди дома, го наоѓа проблемот во учебникот, чита за проблемот, ги потенцира важните делови, се сеќава на објаснувањето и решава една или две вежби. На следниот час наставникот бара од ученикот да повтори дел од дадениот проблем. На крајот, тој/таа формулира прашања за ставки од целиот дел и очекува да бидат одговорени во писмена форма. Некој некој ми дава нешто, се справувам со тоа, го враќам. Давателот ја проверува точноста. Според деловите што недостасуваат, тој/таа ги одзема еквивалентните бодови.

Ова е сумативно оценување, фокусирано на постигнувања во учењето, кое сите го знаеме од тестирања и оценувања. Во нашите училишни системи се бара овој вид на оценување за да се дадат свидетелства/дипломи. Исто така, тоа е средство за контрола, но не и за евалуација, бидејќи всушност ја мери ефикасноста на наставата како начин за трансформација и пренесување на информации.

Тестирањето и контролирањето имаат сериозни слабости. Критериумите за оценување се честопати или премногу нејасни, така што тие не можат да дадат правични мерења, или премногу строги, така што тие не можат да бидат одговорни за разновидноста на јаките и слабите страни на учениците. Ако ја земеме предвид субјективноста на лицето кое ги оценува постигањата на учениците, тогаш за ист успех може да се добие тотално различни оценки, а повратните информации за ученикот ќе бидат скоро бескорисни.

Формативно и прогностичко оценување

Не само во ОДГ/ОЧП, туку и во добрата настава воопшто, оценувањето ги гледа и индивидуалните ученици и нивните процеси на учење (формативно оценување) и кои резултати може да се очекуваат (прогностичко оценување). Овие форми на оценување ги одразуваат личните вредности на учениците и нивните специфични јаки страни и потреби за учење.

Критериумите за оценување се алатки за да се анализираат грешките на индивидуалните ученици, наместо тие да се поправат. Наставниците дискутираат со учениците како да ги надминат нивните тешкотии, а учениците преземаат одговорност за нивниот напредок во учењето. На овој начин, формативното и прогностичкото оценување ги поврзува наставата и учењето со демократските вредности, овозможувајќи и охрабрувајќи ги учениците да учествуваат во демократијата и да бидат успешни во нивното понатамошно изучување.

За подетален увид во сумативното, формативното и прогностичкото оценување, видете на <https://www.living-democracy.com/mk/extbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-3/>.

Споделување на критериумите за оценување со учениците

Затоа, оценувањето треба да биде дел од демократските вредности на едно училиште. Следи дека во сумативното оценување, критериумите треба да бидат фер и јасни, и тие мора да бидат транспарентни за учениците. Ова не служи само за образование за демократско граѓанство и човекови права, туку е и предуслов за добро учење - во сите предмети. Покрај тоа, вие и вашите вработени мора да дискутирате и да се договорите за обемот на оценувањето. На пример, дали се фокусира само на знаење и вештини, или вклучува и ставови и вредности?

Самооценување на наставниците

Наставниците не можат да избегаат од нивните индивидуални перспективи и како тие влијаат врз оценувањето на нивните ученици. Така што, тие треба да бидат свесни дека разликите во оценувањето од еден наставник до друг може да бидат нефер за индивидуалниот ученик. Наставниците треба трајно да размислуваат за нивните процедури на оценување, кое може да се постигне преку надгледување од колеги и меѓусебна повратна информација. Друг метод е слушање на повратни информации од учениците. Трет пристап е самооценувањето. Првата книга од прирачниците за ОДГ/ОЧП за наставници, Образование за демократија, содржи комплетно поглавје за оценување на учениците, наставниците и училиштата, <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/>, а исто така вклучува и список за проверка за самооценување на наставниците: <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-8/>

Учење

Познавање и разбирање на различните видови различност на училиште

Различноста меѓу вашите ученици е голем предизвик за вашето училиште. Доколку ова прашање не се реши соодветно, тоа може да влијае на постигнувањата на учениците и нивниот социјален статус во животот на возрасните. Да се обезбеди еднаква шанса на секој ученик да има успех во училиште значи да ги разбереме потребите за учење на секој ученик и да одговори на нив индивидуално. Праведноста во образованието не значи да им се даде на сите истото, туку да им се даде на сите тоа што им треба.

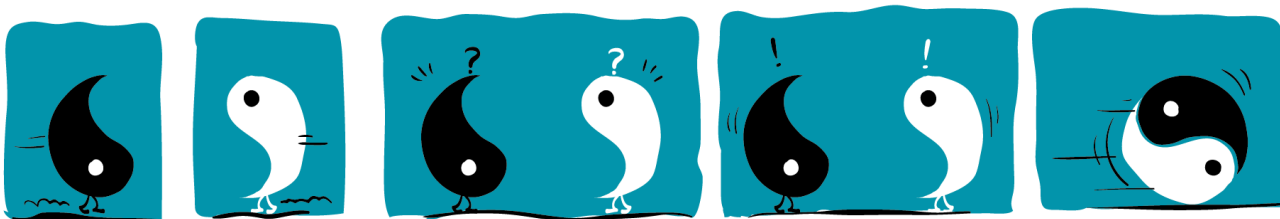
Но, како можете вие, како директор, да се справите со различностите во вашето училиште без специјализирани вработени и ако немате време да дознаете за тоа? Еден начин е да се справите со секој случај кога тој ќе дојде до вашата канцеларија. Друг начин е да се подготви наставниот кадар да биде чувствителен кон различноста.

Кога зборуваме за различностите во училиште, обично мислиме на културолошки разлики меѓу учениците. Главно се претпоставува дека различноста првенствено влијае на училиштата со мултикултурна позадина кај учениците.

Оваа претпоставка се покажа како погрешна. Истражувањата покажаа дека обично има повеќе разлики меѓу учениците кои се означени со „ист“ културен идентитет отколку со „различен“. Различноста на училиштата не е само прашање на културата или етничката припадност. Во рамките на секоја културна или етничка група на ученици, ќе најдеме ученици со високи и ниски постигнувања и со различни потреби за учење.

За да се справиме со овој вид различност на училиште, вработените треба да бидат свесни и отворени за различностите на карактерот на учениците, стиловите на учење, полот, возрасната група, развојните потреби итн.

Иако се чини многу пожелно да се знае специфичниот профил за учење на секој ученик, тоа не е изводливо. Училиштата немаат специјализирани вработени, а наставниците и директорите немаат време да го дознаат тоа. Но, училишната култура мора да поттикне отвореност кон различностите, така што наставниците можат да ја земат предвид различноста во нивните часови при планирање и предавање на нивните часови и оценување на нивните ученици.

Учење

Училиштето како заедница за учење
Активност 1
Ова ми се допаѓа

Врз основа на Живеење во демократија, книга II, *Растење во демократија*, стр 18, 113;

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/unit-1/lesson-1/>

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/students-manual-10/student-handout-1/student-handout-2/>

Оваа вежба може да се користи во училишна обука за сите вработени или помали групи на наставници. Испитувањето на крај може да покрене прашања или предлози за дополнителни теми за обука на наставниците. Ако учествуваат повеќе од 30 наставници, предлагаме да се создадат подгрупи кои ќе ги споделат своите резултати во последователна пленарна сесија.

Цели на учење	Наставниците меѓусебно ги откриваат нивните способности и знаење за наставата.
Задачи	Наставниците ги опишуваат сопствените преференции и избори во наставата во четири категории. Тие ги споделуваат своите одговори со други наставници и размислуваат за нив.
Ресурси	Хартија и пенкала, печатени копии на работниот лист („Што сакам и што правам во наставата“)
Методи	Индивидуална и групна работа, пленарна дискусија

1. Групата се запознава со прашањето: Кои различни стилови на предавање ги знам?
2. После првото размислување и брзо собирање на одговори, на членовите на групата им се дава работниот лист. Тие работат на тоа во два чекори:
 - Користејќи ја горната половина од работниот лист, тие ги забележуваат нивните одговори во четири категории.
 - Потоа, тие шетаат наоколу, разговараат за нивните преференции и избори со пет колеги и ги пишуваат своите одговори на долната половина на работниот лист.
3. На пленарниот состанок, наставниците седат во круг. Нивното испитување може да се води со следниве прашања:
 - Што мислите за одговорите на вашите колеги? Дали сте изненадени?
 - Дали гледате некои заеднички идеи во работите што вашите колеги сакаат да ги прават, но не ги прават?
 - Што се случува ако некој не знае за работите што сакате да ги правите и ги правите?
 - Што се случува ако некој не знае за работите што не сакате да ги правите, но ги правите?
 - Кој е можниот практичен исход од оваа активност?

Активност 2

Преземање чекори кон училиштето како една заедница за учење

Книга I од серијалот на прирачници за наставници за ОДГ/ОЧП, Образование за демократија, стр. 85 - 94, вклучува поглавје Водење на процеси на учење и избор на форми на настава. Тоа е корисна теоретска и практична алатка за оние кои сакаат да го развијат училиштето како заедница за учење. Работното досие 3 (стр. 91), Избирање соодветни форми на предавање и учење, содржи клучни прашања за овој проблем: <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-4/chapter-2/lesson-3/>

Наставниците добиваат копија од работното досие 3.

1. Индивидуална работа. Секој наставник го проучува работниот лист и избира три прашања што се чинат особено интересни за неа/него.
2. Групна работа. Наставниците ги споделуваат своите резултати и се согласуваат на три прашања.
3. Групна работа. Одговарајќи на одбраните прашања, наставниците создаваат постер со два прецизни предлози како да го подобрат квалитетот на наставата и учењето во училиштето како заедница на учење.

Работен лист

Што ми се допаѓа и што правам во наставата				
	Ми се допаѓа и го правам	Го правам, но не ми се допаѓа	Не ми се допаѓа и не го правам	Не го правам, но би сакал/а да го правам
1				
2				
3				
4				
5				

Што ми се допаѓа и што правам во наставата				
	Ми се допаѓа и го правам	Го правам, но не ми се допаѓа	Не ми се допаѓа и не го правам	Не го правам, но би сакал/а да го правам
1				
2				
3				
4				
5				

Учење

Култура на учење

Цели на учење	Да се работи на дефиницијата за учењето и да се поврзе со учењето за демократија на училиште
Задачи	Наставниците доаѓаат до заедничка дефиниција за учењето и ја применуваат во и надвор од училиштето
Ресурси	Хартија и пенкало, работен лист
Методи	Индивидуална работа, работа во групи, пленарна дискусија

Разновидноста е добра, но синтезата е подобра. Клучно е да се согласиме за заедничка дефиниција за учењето. Уште подобро е да се вклучат што е можно повеќе различни аспекти во ова. Вие и вашите вработени сте различни личности, како што сите ние имаме право да бидеме. Значи, за да го искористиме ова право за демократски придобивки на училиштето, треба да дојдеме до заеднички прифатена, богата и практична дефиниција за учењето.

Во Живеење во демократија, книга IV, Учество во демократија, стр. 162-164, <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-4/part-2/unit-6/lesson-1/>

Лекција 1, „Нашиот најитен проблем е...“, е дискусија за поставување на политичка агенда. Може да го користите методот „Сид на тишината“ опишан таму, кој го парафразира клучното прашање „Според мене, учењето е“ и соодветно да ја измените табелата на страницата 163. Овој метод е погоден за до 25 или 30 учесници, така што доколку учествуваат повеќе наставници, поделете ги во подгрупи.

Истражувачката задача на страница 164 може да послужи и за формирање групи кои имаат исти, или слични интереси во одредени аспекти на учењето. На овој начин, можете да иницирате соработка помеѓу вработените.

Учење

The Council of Europe's model of competences for democratic culture (CDC)

Цели на учење	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наставниците се запознаени со моделот на компетенции за демократска култура 2. Тие се свесни дека демократската култура и интеркултурниот дијалог се тесно поврзани и тие се клучни цели во Образованието за демократско граѓанство (ОДГ). 3. Тие разбираат дека образованието во училиштата е клучот за учениците да се стекнат со компетенции што им се потребни за да учествуваат во демократската култура, како во училиштата така и во животот на возрасните.
Задачи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наставниците го изучуваат дијаграмот и белешките за моделот КДК. Тие читаат избрани поглавја од прирачникот за КДК, ги презентираат едни на други и разговараат за нив. 2. Наставниците се стекнуваат со образованието за демократско граѓанство и човекови права како целосен училишен пристап, идентификувајќи ги неговите јаки и слаби страни. 3. Заедно со директорот и заменк-директорите, тие разговараат за агендата за развој на училиштата и ги идентификуваат нивните потреби во однос на учење и обука.
Ресурси	Една копија за секој учесник: Совет на Европа, Компетенции за демократска култура (прирачник). „ Компетенции за демократска култура: дијаграм “
Методи	Работа во групи (метод на сложувалка) Дискусија
Коментари	<p>Од суштинско значење е наставниците да разберат зошто и за која цел треба да се вклучат во развојот на своето училиште како демократска училишна заедница. Затоа, предлагаме внатрешна еднодневна обука за сите вработени во училиштето, вклучително и директорот и замениците.</p> <p>Директорот може да ја пренесе одговорноста за подготвување и претседавање со еднодневната обука на тим од наставници. Во овој случај, на обуката може да учествуваат директорот и заменик-директорот(ите).</p> <p>Методот со сложувалка им дава можност на наставниците меѓусебно да го објаснат модел на компетенции (учење базирано на задачи), така што не е потребен никаков предавач. Секој учесник ја презема одговорноста за објаснување на еден аспект на моделот КДК на своите колеги и добива придонес од нив на други точки.</p> <p>Овој ден за обука може да биде отпочнување за понатамошни дискусии, настани за обука или конкретни мерки. Ние го советуваме директорот да се договори за конкретни чекори со вработените на крајот на денот.</p>

Распоред за ден за внатрешна обука за моделот на компетенции за демократска култура (КДК)
1. Вовед (пленарна сесија); приближно 20 минути

- Намена и цели на денот од обуката
- Распоред и временска рамка за фазите 1 - 3 (ова е важно за да се внимава дека обуката ќе се

заврши во достапно време); визуелизацијата (Power Point или хендаути за учесниците) помага да заштедите време.

- ехнички работи (на пр. материјали) и организација
- Наставниците се распоредени на студиски групи од 6 лица; групите и нивните локации се наведени на флипчарт.

2. Наставниците го проучуваат и објаснуваат КДК моделот едни на други (групна работа, метод на сложувалка)

Фаза 2.1: Доделување задачи во групите за дискусија (бр. А - Е); приближно 30 минути

- Првите 36 наставници влегуваат во групи од по шест члена, по нумерирање А - Е. Доколку се присутни 72 или повеќе учесници, тие формираат втора мрежа од шест групи, нумерирани од Ж до К. За да се прилагодат на бројот на учесници, студиските групи можат да се прошират на осум учесници.
- Групите го проучуваат дијаграмот со белешки за моделот КДК и дијаграмот „пеперутка“ за компетенции во [Компетенции за демократска култура](#), стр. 11.
- Групите им ги доделуваат на своите членови следниве задачи, со број 1 - 6:
 1. Објаснете го концептот на културата (белешка 6, [Компетенции за демократска култура](#), поглавје 3). Дајте пример за меѓукултурен дијалог во вашето училиште.
 2. Објаснете го концептот на компетентност и компетенции (белешка 7, [Компетенции за демократска култура](#), поглавје 4). Помислете на пример за да покажете како групите на компетенции се мобилизираат во одредена ситуација.
 3. Објаснете ја важноста на вредностите во моделот на компетенции ([Компетенции за демократска култура](#), стр. 36 ff.) Изберете пример за да ја покажете важноста на вредностите за демократската култура и училишната заедница.
 4. Објаснете ја важноста на ставовите во моделот на компетенции ([Компетенции за демократска култура](#), стр. 39 ff.) Изберете пример за да ја покажете важноста на ставовите за демократската култура и училишната заедница.
 5. Објаснете ја важноста на вештините во моделот на компетенции ([Компетенции за демократска култура](#) поглавје 6, стр. 44 ff.) Изберете пример за да ја покажете важноста на вештините за демократската култура и училишната заедница.
 6. Објаснете ја важноста на знаењето и критичкото разбирање во моделот на компетенции ([Компетенции за демократска култура](#), поглавје 6, стр. 51 ff.) Изберете пример за да ја покажете важноста на знаењето и разбирањето за демократската култура и училишната заедница.
 7. Ако се присутни повеќе од 6 члена на групата, задача се доделува на 2 члена на групата кои ќе работат како пар.

Фаза 2.2: Подготовка во студиски групи (бр. 1 - 6); приближно 45 - 60 минути

- Учесниците влегуваат во студиска група со број 1 - 6. Во групата 1, шесте учесници кои ја презеле задача 1 се состануваат за да ги подготват своите објаснувања. Другите студиски групи се фокусираат на задачите 2-6 на ист начин.
- Учесниците ги проучуваат материјалите што им се доделени. Тие разјаснуваат точки што може да се покажат како тешки и го подготвуваат придонесот за своите групи за дискусија. Нивната задача е да информираат, а не да судат или дискутираат.
- Сите учесници имаат искуство во настава, така што ќе разберат дека нивниот придонес мора да биде краток и едноставен, од две причини: прво, достапното време мора да се подели подеднакво за шест излагања; второ, распонот на внимание на секој ученик е ограничен.

Фаза 2.3: Презентации во групите за дискусија (бр. А - Е); приближно 60 - 75 минути

- Учесниците се враќаат во своите групи за дискусии.
- Еден по еден, тие го објаснуваат аспектот на моделот КДК што го избрале. Тие го следат достапното време за да се внимава дека секој член ќе биде чуен.
- Ако времето дозволи, учесниците ги споделуваат своите размислувања и впечатоци за моделот КДК.

3. Разгледување во пленарна рунда; приближно 60 - 75 минути

- Учесниците се собираат на пленарна средба.
- Учесниците даваат свои лични повратни информации: она што ми беше интересно или неважно; за што би сакал да знам повеќе; што научив за моите компетенции и слично. Овие искази не се коментираат или дискутираат пред да се заврши кругот на повратни информации. Потоа, може да следат коментари и дискусии.
- Учесниците разговараат за понатамошните чекори на планирање или делување, како што се следниве:
 - Оценување: демократска култура во нашата училишна заедница: потенцијали, јаки страни, слабости
 - Каков придонес можам да дадам, на пр. како пример за интерперсонален и интеркултурен дијалог? Каков придонес можам да дадам во мојата настава?
 - Кои се нашите цели во наставата за да се поддржи демократската култура?
 - Што би сакале да научиме и да добиеме обука за истото?

Директорот ги слуша барањата и предлозите на наставниците и потоа одговара. Пред да се затвори состанокот, директорот и вработените се договараат за следниот чекор, или чекори кои ќе ги направат заедно.

Учење

Наставата како пристап на целото училиште

Заедничка настава (Живеење во демократија книга I, Образование за демократија, стр. 110 стр. <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-10/>)

Освен тимската настава, наставниците се сами на своите часови. Со текот на времето, тие можат да имаат пропусти во нивната интеракција со учениците, а тие можат да се откријат само преку надзор од колеги. На наставникот можеби ќе му треба поддршка во извршувањето на својата работа. Повратните информации од учениците се секогаш корисни, но повратните информации од колегите имаат различен квалитет, бидејќи колегите имаат професионална перспектива на исто ниво. Поради оваа причина, наставниците честопати избегнуваат да ги отвораат своите часови за посета од колеги. Следното упатство може да помогне да се охрабрат наставниците да се обидат со надзор од колеги (види Живеење во демократија книга I, Образование за демократија, стр. 111 <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-11/>)

Големина на тимот:	Три наставника прават тим за повратна информација од колеги.
Организација:	Наставниците меѓусебно се посетуваат на час двапати во текот на учебната година, така што секој наставник го посетуваат двапати двајца колеги и посетува четири часа како набљудувач. Тимовите се одговорни за планирање на нивните посети, земајќи го предвид нивниот распоред. По часот, наставникот го споделува своето гледиште за лекцијата, а наставниците што посетуваат даваат повратни информации.
Релевантност со предметот:	Наставниците меѓусебно си гинабљудуваат часовите за ОДГ/ОЧП. Не е неопходно самите да го предаваат предметот.
Составување на групата:	Сочувството и довербата се важни при формирањето тимови за надзор од колеги. Треба да биде јасно дека она што колегите го гледаат на час е доверливо.
Задача на директорот:	Улогата на директорот е да води сметка за минималниот број посети во тимот. Директорот не треба да се вклучува во дискусии за проблеми во наставата.
Тематски фокус:	Прашањата што можат да бидат во фокусот на овие посети можат да произлезат од различни интереси или односи: а) наставникот сака да добие повратна информација за одредено прашање, б) воведен е нов наставен план, метод или активност и треба да биде оценет или в) педагошките принципи (на пример, формулирани во програмата или профилот на училиштето) треба да се евалуираат.

Учење

Како можат луѓето да живеат заедно?

Цели на учењето	Да се разгледа улогата на образованието во компетенции за обука за интеркултурен дијалог (види хендаут „ Компетенции за демократска култура: дијаграм “)
Задачи	Групна активност користејќи го Училиштето на крајот од шумата
Ресурси	ОДГ/ОЧП книга 3, <i>Живеење во демократија</i> , стр. 80 https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-3/part-1/unit-3/student-handout-5/
Методи	Играње на улоги, дискусија, хипотетизирање, критичко размислување

Видете го описот на часот во ОДГ/ОЧП книга 3, *Живеење во демократија*, стр. 66-68. <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-3/part-1/unit-3/lesson-1/>

Учење

Поврзување на учењето со реалниот свет: Проверка на моите наставни цели

За учењето да биде значајно, учениците мора да бидат во можност да ги поврзат резултатите од учењето со нивното искуство и интереси во реалниот живот. Затоа, од суштинско значење е наставниците да ги проверат своите цели ако имаат намера да го поврзат своето предавање со реалниот свет.

- Вовед во задачата, нејзината цел и фокус
- Наставниците со исти или поврзани предмети формираат групи.
- Дистрибуирајте го работниот лист
- Оставете време членовите на групата да го пополнат списокот.
- Членовите на групата разговараат за нивните одговори.
- Според нивната важност, тие ги подредуваат прашањата, рангирајќи ги по бројки во секој ред.
- Групите ги презентираат своите први три приоритети.
- Испитување, водено од следниве прашања:
 - Дали се согласуваме за нашите приоритети?
 - Зошто целите на часовите се клучни за поврзување на часовите со реалниот свет?
 - Колку е изводлив ваквиот список во нашето училиште?
 - Кои се главните пречки при примена на таков список во нашата секојдневна наставна практика?

Работен лист

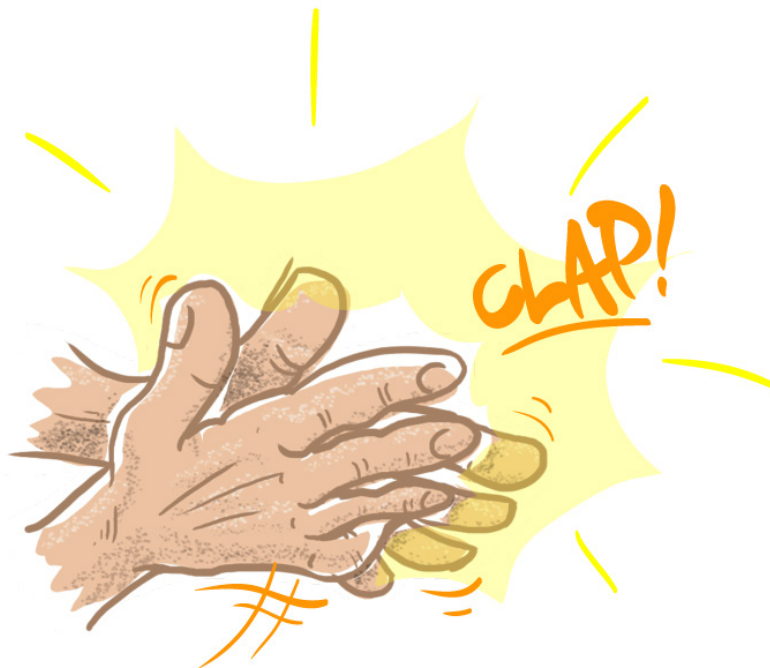
Од Живеење во демократија, книга 1, Образование за демократија, Задача и клучни прашања, страни 67-68: <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-2/chapter-2/>

Кои цели сакам да ги постигнам?	
Кои компетенции ќе бидат најважни на крајот на темата?	
Кои приоритет им давам на моите цели (примарни и секундарни цели)?	
Кои цели се сега важни – за класот како целина, за поединечни ученици, машки и/или женски?	
Дали внимавав дека целите кои ги одбрав им служат на главните интереси и потреби на моите ученици?	
Дали моите часови навистина одговараат на тоа со што се зафатени моите ученици?	
Дали е возможно учениците да учествуваат во дефинирањето или избирањето на целите на учење?	
Колку време (часови и недели) е одделено за постигнување на целите?	
Кои цели треба да ги постигнат сите ученици во даденото време за настава (општ стандард за постигнувања)?	
Дали треба да се дефинираат посебни нивоа на постигнувања за поединечни ученици (образование според индивидуална способност)?	
Дали им овозможив на учениците да продолжат од знаење кон делување, т.е. дали можат самоуверено да го применат стекнатото знаење?	
На што да се концентрирам во мојата настава – когнитивни, лични или социјални компетенции?	
Дали имам јасна замисла за краткорочните и долгорочните цели кои се од првенствена важност за мојот клас, за групи на учење, за поединечни ученици и ученички?	
Дали јасно и изречно ги кажав целите?	

Учење

Оценување и евалуација наспроти тестирање и контролирање**Референтни стандарди**

- Побарајте од наставниците да донесат некое оценување на ученик по случаен избор (писмена, тест итн.)
- Наставниците формираат групи. Дистрибуирајте го работниот лист 1.
- Наставниците го проучуваат работниот лист (индивидуална работа).
- Во групите, тие споредуваат кои референтни стандарди обично ги земаат предвид и кои не ги користат.
- Тие разговараат за изводливоста и вредноста на оценувањето според критериумите претставени во работниот лист 1.
- Дистрибуирајте го работниот лист 2.
- Членовите на групата одговараат на прашалникот.
- Тие го проверуваат нивното оценување користејќи го работниот лист 2
- Размислување за силни и слаби точки во оценувањето

Работен лист 1

(засновано на Живеење во демократија, книга I, Образование за демократија, стр. 103)
<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-4/>

Постојат три различни основни референтни стандарди за оценување на успешноста на учениците:

1. Индивидуален критериум: сегашните постигнувања на ученикот се споредуваат со претходната работа.
2. Критериум на цели: постигнувањата на ученикот се споредуваат со целите на учење што се дефинирани.
3. Социјален критериум: постигнувањата на ученикот се споредуваат со оној на учениците во истиот клас или истата возрастна група.

(За повеќе информации за горенаведените критериуми, Живеење во демократија, книга I, Образование за демократија, стр. 104) <https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-5/>

Тип на критериум	Индивидуален критериум	Критериум на цели	Социјален критериум
Референтна точка	Напредок во учењето	Цел на учењето	Нормална крива на дистрибуција, аритметички просек, девијација
Информација	Колку научил/а од временски период 1 до в. период 2?	Колку се доближил ученикот до целта на учење?	Колкава е девијацијата на индивидуалниот напредок од просекот?
Тип на оценување	Тестови, вербално оценување, извештај за напредок во учење, структурирана форма на набљудување	Тест насочен кон целите, извештај за напредок во учење, структурирана форма на набљудување	Тест, вклучувајќи и ориентиран кон оцени на просекот од класот
Педагошко значење	Многу високо	Многу високо	Често се користи за селекција; не е важен за насочување кон помош за учениците

Работен лист 2

(засновано на Живеење во демократија, книга I, Образование за демократија, стр. 105)
<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-5/chapter-2/lesson-6/>

Прашања за самоевалуација

Процес на учење на учениците:

Како да се уверам дека учениците ги постигнале целите?	
- Дали учениците редовно го согледувале успехот додека учеле?	
- Дали се свесни за напредокот што го постигнале?	
- Дали мојата настава им дава на момчињата и девојчињата еднаква шанса за успех?	
- Дали учениците свесно го гледаат, контролираат и подобруваат своето учење и работни навики?	
- Дали на учениците им беа дадени упатства што ќе им помогнат додека учат?	
- Дали учениците можат сами да го контролираат и оценат своето однесување кон учењето и нивните резултати?	
- Во својата самооцена, дали учениците се осврнуваат и на сопствените цели, стандарди, критериуми или потреби?	
- Дали го гледам напредокот на поединечни ученици?	
- Како да ги идентификувам проблемите со учењето на поединечни ученици?	
- Како ја набљудувам социјалната интеракција на часот?	
- Како водам евиденција за моите забелешки и оценувања на поединечни ученици и паралелката како целина?	
- ...	

Некои прашања во врска со процесот на учење на наставникот:

- Како, кога и со кого размислувам за моето предавање?	
- Како да им дозволам на моите ученици да учествуваат?	
- Како да ги поврзам успехот или неуспехот на учениците со моето предавање?	
- Како го препознавам мојот напредок во наставата и како да учам како наставник?	

Учење

Предавање и учење засновано на вредности како превенција на проблеми со однесувањето на училиште

Активност 1

Лична листа за проверка на директорот во врска со вредностите и училиштето

(засновано на Е. Бекман / Б. Трафорд (2007) Демократско управување на училиштата, Клучна област 2: Образование засновано на вредности - Неформални контексти, стр. 47). Оваа книга е достапна на веб-страницата на Советот на Европа како дел од пакетот ОДГ/ОЧП: <https://www.living-democracy.com/mk/edchre-pack/> „

Хомогеното општество со заеднички вредности е нешто од минатото, ако некогаш и постоело. Историски гледано, јавното образование секогаш било алатка за оние кои се на моќ да наметнат одредени вредности на нивните потчинети. Ова е сè уште така, но, во едно демократско општество, вредностите што сакаме да ги пренесеме на помладата генерација се воспоставуваат и одржуваат отворено и преку демократски процеси.“

[Демократско управување на училиштата](#), стр. 42

Добрите намери во пишаните документи се од мала важност ако раководителите на училиштата и вработените не покажуваат, често и во секојдневни ситуации, дека формалните декларации навистина ја покажуваат вистината..

Личен став	
<p><i>Чекор 1:</i></p> <p>Вашите лични вредности не се релевантни. Вие имате довербата во надлежните над вас. Вредностите не се приоритет, освен можеби стабилноста, редот и послушноста.</p>	<p><i>Пробајте го ова:</i></p> <p>Запрашајте се: која е мојата мотивација? Какво училиште сакам? Какво општество? Кои вредности сакам да им ги пренесам на моите ученици? (Или едноставно можете да се запрашате: зошто сакам да бидам раководител на училиште?)</p>
<p><i>Чекор 2:</i></p> <p>Вие сте јасен/јасна за она што го сакате во однос на вредностите што треба да бидат очигледни во наставата и секојдневниот живот на училиште. Исто така, почнајте да ги искажувате вашите идеи на луѓето околу вас.</p>	<p><i>Пробајте го ова:</i></p> <p>Зголемете ги вашите амбиции: сакате целото училиште да ги прифати истите вредности, затоа посветувате време и енергија за ширење на пораката. Вие исто така ги вклучувате учениците во формални и неформални разговори за демократијата, човековите права и почит кон сите. Како и секогаш, поддржете ги добрите иницијативи.</p>
<p><i>Чекор 3:</i></p> <p>Вие навистина прифаќате во нови аспекти на животот, како што се гледа во однесувањето и вредностите на сите различни делови на општеството кои се застапени во вашето училиште. Вашиот личен ангажман е извор на инспирација за учениците и вработените.</p>	<p><i>Пробајте го ова:</i></p> <p>Направете сите да ја разберат моќта на добриот пример. Наставниците и другите возрасни во училиштето мора да бидат длабоко свесни за нивната функција како примери, а постарите ученици треба да знаат дека ја имаат истата улога за помладите.</p>

Учење

Предавањето како фактор на демократијата

Цели на учење	Наставниците стануваат свесни за ставовите и практиките поврзани со различностите и меѓусебно се прифаќаат како дел од групата. Тие стануваат свесни за различностите кај учениците во своето училиште со набљудување на нивното однесување за време на паузите. Тие размислуваат за податоците што ги собрале и ги анализираат. Тие ги поврзуваат перспективите на квалитативно и квантитативно истражување.
Задачи	Наставниците прифаќаат заедничка дефиниција за учење и ја применуваат во и надвор од училиштата. Тие ги истражуваат околностите надвор од часови во нивното училиште. Тие работат со статистика и ги презентираат своите резултати.
Ресурси	Хартија и пенкало, работни листови
Методи	Индивидуална работа, групна работа, пленарна дискусија

На наставниците од природни науки честопати им е тешко да замислат живи суштества гледајќи во бројките и податоците. Спротивно на тоа, наставниците од општествени науки имаат потешкотии да работат со апстрактни цифри кои се поврзани со живи суштества. И во двата случаи, постои јаз помеѓу резултатите од учењето што ги очекуваат овие наставници и реалниот живот кој го доживуваат учениците. Овој истражувачки проект за животот во училишната заедница помага да се премости јазот помеѓу перспективите на квалитативното и квантитативното истражување.

Релевантноста на темата на овој истражувачки проект е тесно поврзана со образованието за демократија и човекови права: Нашите општества се културно разновидни, а културните групи формираат мнозинства и малцинства. Оваа структура е отсликана во различните идентитети на учениците во училишната заедница. Кога учениците комуницираат едни со други, меѓучовечката интеракција носи и интеркултурна димензија, на пример меѓу момчиња и девојчиња, но и меѓу родови групи. Меѓукултурната интеракција и дијалогот се неопходни за една демократска училишна заедница.

Во Живеење во демократија, книга II, Растење во демократија, стр. 36 - 40, лекциите 1 - 3 се фокусираат на меѓучовечката и интеркултурната интеракција и дијалогот во училишната заедница. Лекциите се наменети за ученици. Не менувајте ништо, само користете ги на ниво на разбирање и размислување на наставниците. Не ги испуштајте лекциите 2 и 3. Тие содржат упатство за процесот на квалитативно и квантитативно истражување и тие покажуваат јасна поврзаност на животот во и надвор од училишната.

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/unit-3/lesson-1/>

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/unit-3/lesson-2/>

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/unit-3/lesson-3/>

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/students-manual-10/student-handout-1/student-handout-11/>

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-2/students-manual-10/student-handout-1/student-handout-12/>

За меѓукултурниот дијалог како својствен елемент во демократската култура, како во училиштето, така и во општеството како целина, видете во хендаутот „[Компетенции за демократска култура: дијаграм](#)“ и / или [Компетенции за демократска култура](#), стр 19 ff.

Учење

Познавање и разбирање на различноста во училиште

Направете чекор напред (Активност со компас, изменета за наставници и едукатори)

<https://www.coe.int/en/web/compass/take-a-step-forward>

Цели на учење	Да се зголеми свесноста и познавањето на различноста во училницата и да се подигне свесноста за нееднаквоста на можности во училишната заедница.
Задачи	Наставниците во улога на ученици прават чекор напред секогаш кога се согласуваат со некој исказ.
Ресурси	Отворен простор (ходник, фоаје, надвор), картички со улоги, музика
Методи	Играње на улоги, дискусија

- Создадете мирна атмосфера со некоја нежна музика во позадина. Алтернативно, замолете ги учесниците за тишина.
- Поделете ги картичките за улоги по случаен избор, по една на секој учесник. Кажете им да ги чуваат за себе и да не им ги покажуваат на некој друг.
- Поканете ги да седнат (по можност на подот) и да ја прочитаат својата картичка за улога.
- Сега, замолете ги да влезат во улога. Како помош, прочитајте ги следниве прашања, паузирајќи после секое, да им оставите време на луѓето да размислуваат и да направат слика за себе и за нивните животи: Како изгледаше вашето детство? Во каква куќа живеете? Какви игри игравте? Каква работа работеа вашите родители?
- Ајде да проследиме еден училишен ден: се будам во мојата куќа Цел ден Последно нешто пред да заспијам е да размислувам за мојата иднина, моите надежи, моите стравови...
- Сега, замолете ги луѓето за апсолутна тишина додека се редат еден покрај друг (како на стартна линија).
- Кажете им на учесниците дека ќе прочитате список на ситуации или настани. Секој пат кога ќе можат да одговорат „да“ на изјавата, треба да направат чекор напред. Инаку, тие треба да останат таму каде што се и да не се движат.
- Прочитајте ги ситуациите еден по еден. Паузирајте некое време помеѓу секоја изјава за да им дадете време на луѓето да истапат напред и да ги забележат своите позиции во однос на другите.
- На крајот, поканете ги сите да ги забележат своите конечни позиции. Потоа, дајте им неколку минути да излезат од нивната улога пред да се вклучат во пленарна сесија. Разгледувањето може да се води со следниве прашања:
 - Како се чувствуваа луѓето кога одеа напред - или не одеа?
 - За оние што истапуваа честопати, во кој момент почнаа да забележуваат дека другите не се движат толку брзо како нив? О Дали некој сметаше дека имало моменти кога нивните основни човекови права биле игнорирани?
 - Колку лесно или тешко беше да се играат различните улоги?
 - Како ја замислиле личноста која ја играле?
 - Може ли луѓето да ги погодат улогите на другите? (Дозволете им на луѓето да ги откријат своите улоги во текот на овој дел од дискусијата)
 - Дали вежбата ја преслика училишната заедница на некој начин? Како?
 - Кои први чекори може да се преземат за решавање на нееднаквостите во училишната заедница?

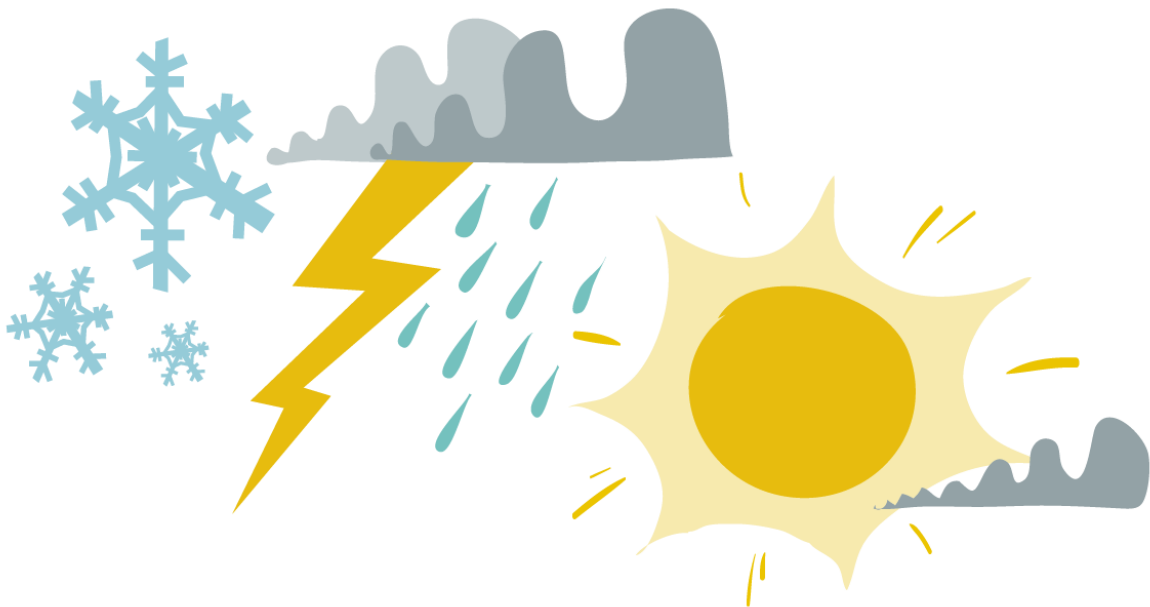
Совети за организаторите

Ако ја правите оваа активност на отворено, проверете дали учесниците можат да ве слушнат, особено ако тоа го правите со голема група! Можеби ќе треба да ги користите вашите ко-организатори за да ги пренесете изјавите.

Во фазата на замислување на почетокот, можно е некои учесници да кажат дека знаат многу малку за животот на личноста што треба да ја глумат. Кажете им, ова навистина не е важно и дека треба да ја користат својата фантазија и да ја одглумат најдобро што можат.

Силата на оваа активност лежи во ефектот на тоа што се гледа растојанието што се зголемува меѓу учесниците, особено на крајот кога треба да има големо растојание помеѓу оние што честопати исчекорувале и оние што не. За да се зголеми ефектот, важно е да ги прилагодите улогите за да ја одразуваат реалноста во сопствениот живот на учесниците. Притоа, бидете сигурни дека ги прилагодувате улогите така што само минимум луѓе можат да прават чекори напред (т.е. да одговорат со „да“). Ова важи и ако имате голема група и ви требаат повеќе улоги.

За време на разгледувањето и евалуацијата, важно е да се истражи како учесниците дознаа за ликот чија улога требаше да ја играат. Дали тоа било преку лично искуство или преку други извори на информации (вести, книги и шеги)? Колку се сигурни дека информациите и сликите што ги имаат од ликовите се доверливи? На овој начин може да се претстави и како функционираат стереотипите и предрасудите.

Работен лист

Вие сте ќерка на наставникот по математика во вашето училиште	Некои од наставниците се клиенти во фризерскиот салон на вашата мајка
Татко ви е свештеник	Вие сте ќерка на Филипински имигранти
Вие сте дошле во земјата од Индија, пред седум години	Вашите родители се архитекти
Татко ви, доктор, би сакал да станете и вие доктор	Вашите родители се работници во фабрика за облека
Вие сте првото од 5 деца во семејството. Татко ви работи во локалната општина	Вашите родители се конзервативно религиозни
Вие сте ќерка на финансиски имигрант од Пакистан	Татко ви поседува голема продавница за чевли
Вашите родители биле невработени последните шест месеци	Родителите ви се разделени, тие се на суд, се борат за вашето старателство
Вие сте син на семејство со самохран родител	Вашите родители се разведени веќе 6 години. Мајка ви е наставничка по историја
Вашето семејство потекнува од САД. Веќе една година живеете тука	Вие сте девојка Ромка. Живеете во камп, оддалечен 20 минути од училиште
Вие сте ќерка на вработен во Германската амбасада во земјава	Вие сте хендикепирани. Се движите со инвалидска количка
Вие сте првиот син во еврејско семејство	Татко ви работи во фабрика, мајка ви не работи

Учење

На почетокот или на крајот: Мојата лична образовна историја

Оваа активност може да работи како прва активност од целата серија претставена овде, или како завршна, на крајот на серијата. Единствената работа што се менува е разгледувањето кое се јавува или како почетна или завршна дискусија за Дејствување.

Цели на учење	Да се воочат лични врски, позитивни и негативни страни во врска со образованието
Задачи	Наставниците истражуваат, идентификуваат и дискутираат како тие учеле во текот на нивниот живот, што продолжуваат да учат, кои се нивните интереси и специјални вештини итн.
Ресурси	Работен лист од Живеење во демократија, книга 1, страна 60
Методи	Индивидуална работа, пленарна дискусија

- Поделете копија за секое лице од работниот лист на секој наставник.
- Обезбедете временска рамка од неколку дена за наставниците да работат со него индивидуално и одредете датум за општа дискусија.
- На поставениот датум и време, наставниците се состануваат за да ги споделат и да дискутираат за нивните наоди. Тие можат или прво да работат во групи, а потоа да се состанат на пленарниот состанок, или да започнат да разговараат за нивните наоди на пленарна средба. Може да се наведат следниве точки:
 - Потреби за учење и обука, на пр. академска стручност, наставни методи, разбирање на процесите на учење
 - Споредба и дискутирање на наставните упатства кон кои наставниците се придржуваат
 - Мерки за намалување на стресот и подобрување на ефикасноста во секојдневната работа
 - Дискутирање за значењето на учењето и наставата и поврзаноста со училишниот живот како целина.

Во зависност од контекстот, оваа сесија служи за планирање на натамошно дејствување, со осврнување на материјалите во оваа секвенца, или евалуација на досега преземените активности и размислување за понатамошни чекори.

Работен лист (од Живеење во демократија, книга 1, Образование за демократија страна 60)

<https://www.living-democracy.com/mk/textbooks/volume-1/part-2/unit-1/chapter-2/lesson-2-2/>

Како да ги земам предвид моите наставнички вештини и знаења

<ul style="list-style-type: none">• Какво општо искуство, вештини и знаење имам?
<ul style="list-style-type: none">• До кој степен е нецелосно моето знаење - осврнувајќи се на содржини од предметот, целите, соодветните наставни методи и процесите на учење?
<ul style="list-style-type: none">• Во кои полиња сакам дополнително да се едуцирам (општо знаење, наставни методи, професионални вештини, лични квалитети, рутина, итн.)?
<ul style="list-style-type: none">• Кој концепт на човековата природа служи како моја општа водилка?
<ul style="list-style-type: none">• Која е теоретската рамка, или поедноставената верзија на теоријата, што ја води мојата работа како учител?
<ul style="list-style-type: none">• Како би го опишал и класифицирал односот со моите ученици?
<ul style="list-style-type: none">• Каде се моите лични граници во врска со работното време, стресот, итн.? Како можам да го искористам мојот личен работен капацитет?
<ul style="list-style-type: none">• Како можам да го намалам обемот на работа со подобро планирање во однос на мојата работа и други активности?
<ul style="list-style-type: none">• Како да го користам и да го зголемам својот временски буџет, како да се справам со изворите на личен стрес?